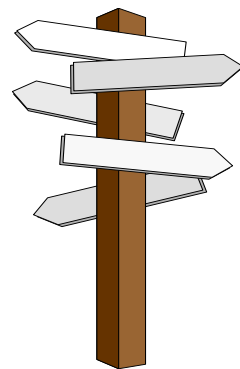

Útjelző

2005 DECEMBER

Az E.K.E. Bányászati Osztályának ismertetője

V. évf. 19. sz.

Akit nem feledünk el

CZÁRÁN GYULA (1847 – 1906)

2006. január 5.- én lesz kerek 100 éve, hogy meghalt a Bihar hegység úttörője, turistaútvonalainak kiépítője: Czárán Gyula. Érdeemes megismerkedni vele, munkásságával, hiszen fáradságos munkával nem kevesebb, mint 680 km-nyi utat épített ki az emberek által nem járt vadonban, hogy mi is megismerhessük a természet által alkotott szépségeket, csodákat.

Ma is többnyire az Ő ösvényeit tapossuk.

Az első Czáránok az 1700-as évek derekán érkeztek tájainkra Gyergyószentmiklósról. A kereskedéssel foglalkozó, örmény származású család közös erővel megvásárolta 1821-ben Seprőst, a hozzá tartozó birtokkal együtt. Itt született – teljes nevén – *Seprősi Czárán Kristóf Gyula* 1847 augusztus 23-án. Elemi osztályait szülőfalujában végezte, majd bekerült az aradi minorita gimnáziumba, ahol csak rövid időt töltött, mert szülei továbbküldik Pozsonyba tanulni, ahol kitüntetéssel érettségizik.

Saját maga mérnöki pályát választott volna, de apja „határozott kívánságára” jogi egyetemet végez Budapesten, majd Bécs városában. Iskolai évei alatt több idegen nyelvet tanul (német, olasz, francia), és megismerkedik az irodalom és a zeneművészet szépségeivel, lehetőségeivel is. Kitűnően megtanul zongorázni (hogy ujjainak frissességét megőrizze, egy klaviatúrát – ún. néma zongorát – hordoz magával a hegyi útjain, ezen gyakorol) és versírással is próbálkozik.

Még nem fejezte be az iskoláit, mikor édesapja betegsége miatt hazakényszerül, hogy mint egyedüli fiú a családban (három leánytestvére volt), folytassa a birtok igazgatását, mely egyáltalán nem volt ínyére. Felüdülést számára csak az irodalom, a zene valamint a kirándulás jelentett. Így jutott el a meziádi barlanghoz, melyről legelőször Hunfalvy János „A magyar birodalom természeti viszonyainak leírása” című könyvében olvasott. Ő fedezte fel a barlang első és második emeletét, ő készítette el az első térképét.

Siska Szabó Zoltán

(Siska Szabó Zoltán írásának folytatása az első oldalról)

Bejárta Olaszország, Németország, Svájc és Ausztria legszebb vidékeit. 1886-ban a Magyarországi Kárpát Egyesület rendes tagjává választja. Apja halála (1890) után teendőit gazdaszülőjére bízta, és a továbbiakban csak a hegyeknek szenteli életét. Soha nem nősült meg. Nem tartotta helyénvalónak a házasságot egy olyan ember számára, aki az év tizenkét hónapjából kilencet távolt töltött otthonától.

A néma zongora

Menyházán kibérli a Paradeiser-villát (később Garofița, napjainkban pedig Zsilinszky), melyet saját ízlése szerint rendez be és téli rezidenciaként használ. A déznai várromhoz saját költségén utat készíttetett. Feltárja és kiépíti Menyházát és környékét. Ebben az időben a Királyi Magyar Természettudományi Társulat rendes tagjává fogadja.

Czárán iránytűje

Biharfüredi útjai alkalmával ismerkedik és barátkozik meg Dr. Pethő Gyula budapesti geológussal, az ő hatására 45 éves korában beiratkozik (1892-ben) a Selmecbányai Erdészeti és Bányászati Főiskolára, melyet kitűnő eredménnyel végez el.

A menyházi Czárán-villa

Ezzel kezdetét veszi az a titáni munka, mely naggyá tette Czáránt és ismertté a Bihar hegységet a szépet szerető emberek számára. A Kolozsváron akkoriban létrehozott Erdélyi Kárpát Egyesület tiszteletbeli tagjává választja.

Czárán szócsove

Életművéhez nemcsak az általa felfedezett, feltérképezett természeti látnivalók, a hozzájuk vezető – saját költségén – kiépített utak, ösvények tartoznak, hanem az a hatalmas írásos hagyaték, melyek az Erdélyi Kárpát Egyesület lapjában, az „Erdély”-ben látnak napvilágot sorozat formájában, valamint könyv alakban megjelent útleírásai, útikalauzai.

Czárán életrajzát Záray Jenő aradi tanár jelenteti meg 1937-ben „A természetjárás apostola” címmel. A szintén aradi Mátyás Vilmos pedig „A Bihar-hegység” című könyvében leírja Czárán útjait, jelentős segítséget nyújtva ezáltal napjaink kalandkeresőinek. Fischer Aladár líceumi igazgató Mátyás Vilmos segítségével megalakítja az EKE aradi Czárán osztályát; feltárják és újrajelzik a névadójuk által alkotott ösvényeket (melyeknek sajnos, már csak töredéke létezik).

Mielőtt befejezné életművét, 1906 január 5-én Menyházán, Czárán meghalt. Most már a mi kötelességünk ápolni emlékét, megőrizni mindazt, amit reánk hagyott, taposni az ösvényeit, hogy ne nőhessék be a feledés gyomjai. Ezt sugallják Czárán Gyula menyházi sírjának fekete márványból készített keresztjébe vésett szavak is: „Csak az hal meg, akit elfelejtene!”

(Forrásanyagok – Záray Jenő: „A természetjárás apostola”, valamint Stefanov Titus adattára)

Czárán Gyula sírja

Nyomunkban a turistaözön

A most záruló esztendő folyamán az Erdélyi Kárpát Egyesület Bánsági Osztályának tagjai – G.Szabó László vezetésével – mintegy 35 kilométer turistaútvonalat láttak el jelzéssel a Ruszkahegyes Temes megyébe eső részén. A megjelölt útvonalak a Ferde község határából induló és a Págyes csúcsra vezető kék sáv (ezidőtájt hiányos de még járható) útvonaltól északra húzódnak és ezzel együtt alkotnak egységes egészet – amint az a negyedik oldalon közölt térképről is kitűnik. Munkánkat pénzügyileg a Temes Megyei Tanács, ingyenes szállással Zold-i diáktáborában a temesvári Bartók Béla Líceum, helyismereti útmutatásokkal a Ferde község területén dolgozó erdészek segítették. A következő négy útvonalat láttuk el turistajelzésekkel.

1. Román Gladna – Gladna völgy – Căpriorul turistaház (sárga kereszt) – 4 óra menetidő

Ennek, a Román Gladna központjából induló turistaútnak a leírását részletesen közöltük Útjelzőnk idei, márciusi számában. A jelzések megfestésekor, tulajdonképpen hűen követtük Marius Terchilă turistabarátunk említett útbeszámolóját.

2. Román Gladna – Zold – Bégalankás (kék kereszt) – 2 óra menetidő

Gladnától autóval is jól járható makadám út vezet Zoldig, ezen követhetjük a jelzést egészen a falu végén összefutó turistajelzések kiindulópontjáig, ahonnan már nem érdemes kocsival tovább haladni. Itt egyesül a Zoldiána és a Kispatak, létrehozva a falut is átszelő Zold patakot. Innen a hegynek fölfelé, 4 kilométeren át a jelzés még követi az erdei utat (a Zoldiána patak mentén), majd a Goloşie-nek nevezett kaszáló előtt 90 fokkal balra fordul a bégalankási gerinc irányába. Ezen szakasz felső részén végig, nagyon szép kilátásban van részünk a nyári szállásokkal és szénaboglyákkal tarkított domboldalak látványával. A gerincen túl Felsőlankás térségéből Bégalankás irányába a Farkas patak völgyében ereszkedik utunk egészen be a faluba.

3. Zold – Gyümölcsös – Tamásd (sárga háromszög) – 2 óra menetidő

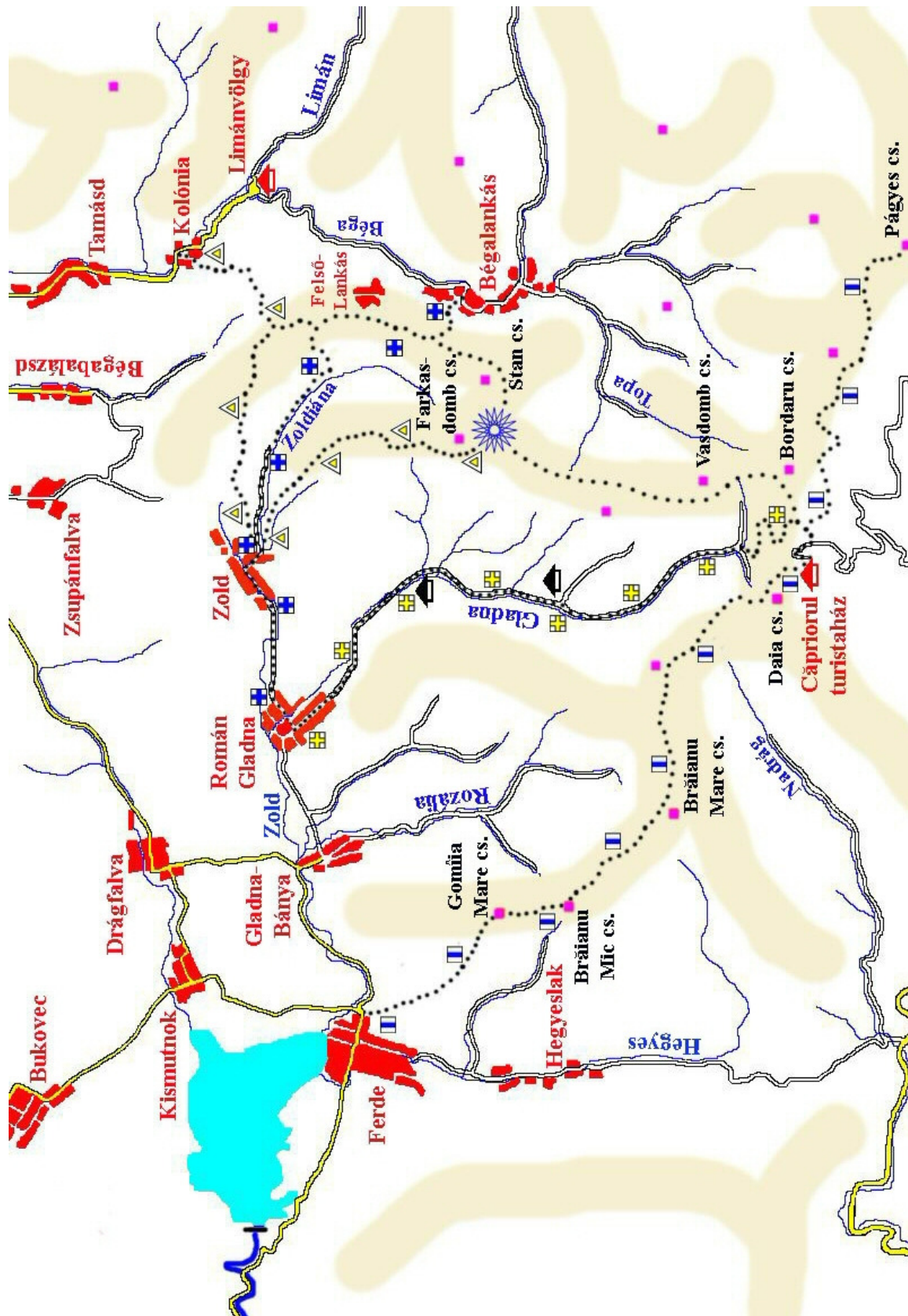
Zold felső szegleténél a Zoldiána patakot elhagyva, 90 fokos szögben balra térünk egy szekérúton. Enyhe emelkedő után, majd egy kilométert gyér, ligetszerű erdőn keresztül teszünk meg, majd egy 80 hektárnyi körtvélyesbe jutunk, ahonnan nagyszerű kilátás nyílik észak és nyugati irányba. Újabb egy kilométer után az ösvény egy bükkerdőn keresztül vezet és emelkedő pályát vesz fel. Utunk fele táján elérjük a gerincet a „kereszt”-

nél (ennek helynévi jelentősége van mert a valamikori kereszt már régen elkorhadt), ahol még láthatjuk az egykori pihenő maradványait (egy asztal és padok lábai). Innen tisztásra majd ismét erdőbe jutunk. Az ösvény átvezet egy kis patakon és a túloldalon hamarosan egy lakott tanya mellett haladunk el. A továbbiakban kaszálók és legelők mellett, erdőszélen követjük a jelzést, mígnem egy esőmosta szekérútra jutunk mely a Tamásd-i Kolónia iskolája mellett juttat ki bennünket az aszfaltozott országútra.

4. Zold – Tölgyesdomb – Farkasdomb – Căpriorul turistaház (sárga háromszög) – 4 ½ óra menetidő

Zoldról kijövet átkelünk a Zold patakon valamint a Kispatak vizén és elindulunk balra, fölfelé. Az ösvény lassan de folyamatosan emelkedik az erdőn keresztül. Főleg tölgyfák között haladunk, innen a dombhát elnevezése is (Dealul Gorun). Utunk kitartóan a Zoldiána és a Kispatak közötti gerincen vezet fölfelé, mígnem másfél órányi kellemes kaptató után elhagyja azt és jobbfelé egy kaszálóra tér, ahonnan remek kilátás nyílik a két Gladna valamint a Ferde község határában elterülő mesterséges tó irányába. Innen a gerinccel párhuzamosan, de ettől kissé nyugatabbra húzódó dombháton, 200 ... 300 éves cser- és tölgyfákkal tűzdelt gyér erdőben haladunk a Bordaru (más térképeken Bardului) csúcs felé. Ezután áttérünk a Zoldiána majd a Farkas patak forrásvidékét is lezáró gerincre, az immár nyírfa ligetekkel tarkított de még mindig ritka erdő nem gátol meg bennünket, hogy fényképezőgépjünk számára megfelelően nyílt szöveget találjunk keleti irányba a két igencsak festői völgy felé. A Farkasdomb (Dealul Lupului – 702 méter) kopár és meredek oldala valamint a Stan csúcs közötti nyeregben ösvényünk útkereszteződéshez ér. Itt találkozunk a Tamásd felől a Bordaru csúcsra vezető ösvénnyel és idáig tart a sárga háromszöggel jelzett turistaút. Eddig körülbelül 2 órát gyalogoltunk. A közelben, húsz perc járásra forrás van, jobb felől pedig egy eszténa található és nagy kiterjedésű legelők. Önmagában is kitűnő kirándulóhely, pazar kilátással nyugati irányba a Ferde-i (Szurdok-i) mesterséges tó irányába.

Megjegyzés. A Tamásd felől a Bordaru csúcson át a (mostanában nem fogadóképes) Căpriorul turistaházhoz vezető, útikönyvekben is leírt turistaút jelzései már nem láthatóak. Szándékunk szerint ezt is felújítjuk majd a jövő év folyamán, megteremtve a Págyes gerinc több irányból való megközelítésének a lehetőségét, valamint a völgyben fekvő falvakból kiinduló majd ugyanoda visszatérő, egynapos körutak tervezését. (I.M.)

Útjelző – Az Erdélyi Kárpát Egyesület Bánsági Osztályának negyedévenként megjelenő ismertetője * Szerkeszti: *Illés Mihály* *
www.ekeban.ro e - mail: utjelzo@ekeban.ro